

גליון
באר
הכהנה

נערך ונלקט מתוך תוכן דברי שיחותיו של
מורינו הגה"צ רבי אברהם אלימלך בידרמן שליט"א

פינחס

מכון
באר
האמונה

תוכן הענינים

פרשת פינחס

- א כל החוסים בו - ההתחזקות באמונה ותקווה בה' בתוך ההסתרה וסוף דבר יראה כי הכל טובה
- ג שאו את ראש - יגביר את הדעת זו האמונה שכראש
- ד ואני תפילה - עיקר הווית האדם היא התפילה
- ו נאמן בעל מלאכתך שישלם לך שכר פעולתך - שכרם של הכופין את יצרם כנגד מבעם
- ח כל אשר בכוחך עשה - והשאר משלים הקב"ה
- י שני כבשים - חשיבות כבישת הכעם
- יד צרור את המדינים - הרחק מן הכיעור וקדש עצמך בפרט בשמירת העיניים
- טו כולנו יודעי שמך ולומדי תורתך - חשיבותם ומעלתם של לומדי תורה

פינחס

בשר הן לטוב הן למוטב - הוא האמת, ולא יאבד משלוות נפשו בכוא אליו איזה צר ומצוק, אלא יאמין שהקב"ה מנהיג את עולמו בחשבון, פעמים שחשבון זה מתגלה לנו מיד, פעמים שיתגלה אחר שנים ופעמים לאחר דורי דורות, ופעמים שלא יתגלה לעולם, אך מאמינים בני מאמינים אנו שכך הוא^א.

ולעולם אל יאמר האדם עזבני ה', אלא יאמין ש'הבורא יתב"ש הוא בורא ומנהיג לכל הברואים והוא לבדו עשה ויעשה לכל המעשים' - הוא מנהיג ומשגיח עליו בכל יום ושעה להיטיבו באחריתו (אלא שכעת הינו 'מסתתר' מעמו)^ב.

ובך נרמז בפרשתן דכתיב (כו ח) 'ובני פלוא אליאב', ופירשו בה צדיקים (עיי' ברית אברהם להרה"ק המגיד מוזלאוויץ ז"ע, בפרשתן), 'ובני פלוא' - מלשון מכוסה ומופלא (מלשון 'במופלא ממך'), שאף כשאננם רואים תיכף את חסדי וניסי השי"ת, ועדיין 'החושך יכסה ארצם', גם מכוסה ונסתר מהם מה טובה יש בהנהגת הקב"ה עמהם, מ"מ הם מאמינים, שהכל מ'אלי-אב', כלומר מאלוקינו - אבינו שבשמים, אב הרחמים שוכן מרומים הטוב ומטיב לכל. ואף אם עדיין אין הטובה נראית לעין בשר מ"מ בקרוב ממש יתהפך הכל לרחמים וחסדים מגולים^ג.

כל החוסים בו - ההתחזקות באמונה ותקווה בה' בתוך ההסתרה וסוף דבר יראה כי הכל טובה

בפרשתן (כו מב-מג) 'אלה בני דן למושפחותם... ארבעה וששים אלף וארבע מאות', כתב הגה"ק ה'חפץ חיים' זי"ע (ח"ה עה"ת רי"פ פנחס) וז"ל. כאן גילתה לנו התורה, כי אין חכמה ואין עצה לנגד ה', דהנה לבנימין בן יעקב היו עשרה בנים (בראשית מו כא), ואילו לדן היה רק בן אחד - 'חושים בן דן'. זאת ועוד, ש'בן יחיד' זה היה חרש כמו שאמרו בגמרא (סוטה יג.), ואעפ"כ סוף דבר היה דן מרובה באוכלוסין הרבה יותר מבנימין ושאר שבטים.

והיינו, שמתחילה היה נראה שעל דן לקנא בבנימין... אך לבסוף, במנין בני ישראל בפרשה זו מצינו להיפך - כי מעשרת בני בנימין לא עלה מנין בני שבטו כי אם 'חמשה וארבעים אלף ושש מאות', ואילו מ'חושים' היו לו לדן 'ארבעה וששים אלף וארבע מאות' צאצאים. ומסיים ה'חפץ חיים' ומכאן יש ללמוד, שמי שה' חפץ בו יוכל להצליח מכן אחד - יותר ממי שיש לו עשרה בנים. וכן הדין עם נכסים, יש לך עני מצליח ושמח בחלקו, ולהיפך - יש עשיר שאינו מצליח (לבסוף), כי 'עושה כולם ה'. כלומר, לא מה שנראה לאדם בעיני

- א. אדרבה, על האדם לדעת כי בהסתרה זו עצמה מנסים אותו כעת מן השמים לראות כיצד תהא אמונתו בזו השעה, וידע נאמנה שבאמונה עזה ותמה שהכל לטובתו יצא מצרה לרווחה ומאפילה לאור גדול. וכן איתא מהרה"ק ה'אמרי אמת' זי"ע (בהעלותך תרע"ז) על מה שאמרו חז"ל ש'חלשה דעתו של אהרן'... וז"ל. וכן בקין מצינו שחלשה דעתו כדכתיב (בראשית ד ו) 'למה חרה לך ולמה נפלו פניך', והקשו המפרשים למה לא יחרה לו מאחר שראה שמרחקין אותו, כדכתיב (שם פסוק ה) 'ואל קין ואל מנחתו לא שעה'. אך היה צריך לקבל הכל באהבה, כדכתיב (שם פסוק ז) 'אם תיטיב שאת', ואיתא בגמרא (ברכות ט:) כל מה דעבד רחמנא לטב עביד, והיה עליו לדעת שכן הוא תהלוכות העולם הזה שמנסין את האדם על ידי חולשת הדעת, עכ"ל. והכלל ידוע, שכשידע האדם שזהו 'נסיונותיו' בעולם הזה יוקל עליו לעמוד בהם בגבורה.
- ב. על זה אמר מרן הבעש"ט הקד' זי"ע (תשואות חן פר' ויחי) שאינו מפחד כל כך מההסתר פנים שיהיה בעקבתא דמשיחא, אלא מורא נופל עליו מההסתר שבתוך הסתר שיהיה בימים אלו, שלא יבינו שהקב"ה הוא המסתיר את עצמו תחת כל אלו הצרות והייסורים.
- כי זה ברור, שאם יבוא איש על רעהו וידקרהו במחט על לא עוול בכפו, יכעס הנדקר עליו מאד, ונפשו תסער בקרבו על חוצפתו של הלה שדוקרו באכזריות, אך אם הדוקר הוא רופא שדקרו לצורך רפואתו, אזי לא די שלא יכעס עליו אלא אף ישלם לו על כך דמים מרובים. וזהו ענין 'הסתר שבתוך הסתר', כי אינם מכירים שהדוקר - הוא 'רופא כל בשר', בורא כל עולמים שעושה את הכל לטובתו.
- ג. כתב הגר"א זי"ע ב'דברי אליהו' (ברכות מח:) וז"ל. רבי מאיר אומר מניין שכשם שמברך על הטובה כך מברך על הרעה... היינו שאם יבוא לאדם איזה רעה ידמה בעצמו שהיא טובה, והטובה היא לפי ערך הרעה, כגון שאם

את ה' אלוקיכם וברך את לחמך ואת מימך, והסירותי מחלה מקרבך, שלכאורה צריך ביאור מדוע שינה לשונו, פתח ב'וברך' בלשון נסתר, וסיים 'והסירותי מחלה' בלשון המדבר על עצמו, וז"ל המבי"ט. ואמר והסירותי ולא אמר 'והסיר' כמו שאמר 'וברך את לחמך' (בלשון נסתר), כי השגחת הקל יתב' על ברואיו להצילם מרעתם היא יותר פרטית מהשגחתו עליהם להיטיב להם, כי הוא מיטיב לכל כדכתיב (תהלים קמה ט) 'טוב ה' לכל', אבל בענין ההצלה כשהם בצרה צריכים השגחה פרטית יותר בענין החמלה, ולזה ב'ברכה' אמר 'וברך' לשון נסתר, ובענין ההצלה או הרפואה כשהם בחולי ומדווה אמר והסירותי - כלומר אני אסיר המחלה מקרבך, באופן שתדעו

וכך כתב הרה"ק מקאברין ז"ע (תורת אבות מכתב ד) 'כללו של בטחון - להאמין באמונה שלימה, שכל דבר הנעשה - מה' (נעשה), שהוא הטוב לכל. והכל נעשה לטובת האדם, ומה שאינו בהכנת האדם, הטובה הנעשה הוא בערך דבר הנסתר מהשגה, ובודאי היא יותר טובה'. והיינו שבשעה שרואה אדם שכביכול הבורא מתנהג עמו ב'הסתר והעלמה', ונראה לו כי עולם השך בעדו, ידע שאדרבה - באותה שעה מצמיח לו הבורא טובה גדולה אשר לרוב גודלה יש לעשותה בהשקט, בהצנע ובסתר.

ומפורש כתב המבי"ט בספרו הקדוש 'בית אלוקים' (שער התפילה פ"א) על הפסוק (שמות כג כה) 'ועבדתם

אבד ממנו סלע אחד ידמה בעצמו שמצא סלע אחד, ואם אבד שני סלעים ידמה בעצמו כאילו מצא שני סלעים, וכן בכל דבר רעה ידמה בעצמו שהרעה ההיא היא טובה. יש שהעמיסו בדבריו כי יש לו לדעת שכערך וכגודל הרעה הבאה עליו כך היא ערך הטובה העתידה לבוא עליו אחר גמר הרעה.

פעם נפלה אחת מקרובותיו של הגאון רבי אייזיק שר ר"י סלבודקא זצ"ל ושברה את רגלה באופן נורא וקשה, ויחד עם רגליה נשברה גם רוחה כי הייתה כלואה בבית כשהיא שוכבת עם 'גבס' (cest) סביב רגליה, ולקיים מצוות 'ומבשרך אל תתעלם' נקרא ר' אייזיק לחזקה ולרומם רוחה, בתוך דברי החיזוק שאל ר' אייזיק, האם זכורים לה צערם של תשעה ירחי לידה, ולאחריהם חבלי הלידה - יסורים קשים ומרים, ותאמר הן, שוב שאל ר"א, האם זכרונות אלו מרים הם או מתוקים, בוודאי זכורים המה לטובה, וכל כך למה, מאחר שהם הניבו תוצאות - שנולד בן יקיר וחביב, המרווה את הוריו נחת דקדושה וממלא את כל ישותם בשמחה גיל ורנן, כך, על כל 'סובל' יסורים לדעת, כי הם הכנה וכ'חבלי לידה' להוליד לו כל מיני שמחה וישועה בכל המצטרך לו... בדבר ישועה ורחמים. אלא מאי תענו כנגדי ותאמרו כי איננו רואים את התוצאה הלזו, מ"מ יש להאמין כי כך הם פני הדברים.

פעם נכנס יהודי 'נרדף' אל רה"י הגאון רא"מ שך זצ"ל וביכה לפניו את מר גורלו, רבי, ה'רודפים' ממררים את חיי, אין לי לא יום ולא לילה, אינם נותנים לי מנוח אף לא רגע אחד ביום... א"ל רה"י, תדע, ש'ישועת ה' כהרף עין' ברגע אחד יאר ה' פניו אליך ותשכח מכל הרדיפות והדחקות, ועד אז התחזק נא בדברי חז"ל (גיטין לו:): 'תנו רבנן הנעלבין ואינן עולבים שומעין חרפתן ואין משיבין... עליהן הכתוב אומר (שופטים ה לא) ואוהביו כצאת השמש בגבורתו'. אדהכי והכי הגישו לפני רה"י כוס 'תה' ועל ידה כף דבש, התבונן בה רה"י, ולאחר מכן אמר, התבונן נא במאכל זה ששמו דבש ותראה פלאות, כי הדבש נעשה מהדבורים, אשר בטבעם הם 'רודפים' את האדם, לא יתנו לו מנוח לרגע, יבואו מימין ומשמאל, אם יעמוד האיש בדרכם ימצצו את דמו ויעקצו אותו עד כדי ריצה לבית החולים, ודייקא מהם יוצא הדבש - המאכל המתוק שבעולם... כי אכן, דייקא מאלו הרודפים והממררים את חיינו מהם יצא לבסוף דבש מתוק נעים וטוב לחיך... לרמז לאדם בכל רדיפותיו ועקיצותיו כי משם יצא לו דבש למתק ולהאיר את חיינו.

מרגלא בפומיה דהגאון רבי אברהם גניחובסקי זצ"ל, ביאורם של צדיקים בפסוק (תהלים כג ו) 'אך טוב וחסד ירדפוני' שכל הרדיפות שיש לו לאדם אינם אלא 'אך טוב וחסד' עבורו (כך איתא ב'אמרי אמת' לובלין קרח, ועוד). וכבר נכנסו אליו אב ובן כב' שבועות קודם פטירתו לעלמא דקשוט, ובכה האב לפניו שהבן מרגיש כי רודפים אותו בכל מקום אשר הוא הולך ומר לו עד מאוד, א"ל רבי אברהם פ"א בשנה נצטווינו להרגיש טעם מרור - בליל הסדר. אבל בכל השנה אין כל טעם ועניין להרגיש טעם מרירות, לכשתתבונן תראה כי הכל מתוק וטוב הוא.

ד. ואדרבה, על ידי האמונה יצא מכל מצוקותיו, כמו שאמר הרה"ק מקאברין ז"ע (אמרות משה - אמונה ובטחון) כשתכניס את האות אל"ף - המרמזת להקב"ה 'אלופו של עולם', לתוך תיבת גולה, יעלה לך תיבת גאולה, כי באמונתו באלופו של עולם, ייגאל מכל גלותו.

וכשאדם פורק מעל עצמו עול תורה – שהוא מיחוש הראש, על ידי זה מטה רגלו בפרנסה חלילה, ומכיוון שרואה האדם שמטה רגלו הריחו מתחיל לתור אחר רפואה לרגל הוא הממון, שאמרו חז"ל (פסחים ק"ט.) על הפסוק 'את כל היקום אשר ברגליהם (דברים י"א ו) - זה ממונו של אדם המעמידו על רגלו'. אך באמת טעות בידו כי עליו לתור ולחפש אחר רפואות לראשו, היינו עסק התורה וממילא תעמוד במרחב רגלו. וזהו כוונת המדרש 'שאו את ראש' – זהו שאמר הכתוב אם אמרתי מטה רגלי, היינו שאם מרגיש שמטה רגלו, יקיים בנפשו 'שאו את ראש' - שיעסוק בתורה ויתרפא ראשו, וממילא יתרפא כל גופו ויבוא אל המנוחה ואל הנחלה.

יש שהעמיסו בדבריו, כי על ידי עסקו בתורה יבוא לאמונה בה' כמו שכתב הגר"א (משלי כ"ב י"ט) עיקר נתינת התורה לישראל הוא בכדי שישמו במחונם בה'. וממילא, כשיחסר לו איזה מחסור, יבין כי שורש החסרון הוא בראשו, היינו שנחסרה לו האמונה במוחו - כי יש

ותשכילו ממוצא הדבר והחולי, כי אני הוא המציל והמרפא לכל חי, בהשגחתי הפרטית עליכם.

שאו את ראש - יגביר את הדעת זו האמונה שבראש

בפרשתן (כו ב) שאו את ראש כל עדת בני ישראל, ובמדרש (ילקוט שמעוני רמז תשעג) זהו שאמר הכתוב (תהלים צ"ד יח) 'אם אמרתי מטה רגלי חסדך ה' יסעדני'. כתב הרה"ק ה'דברי ישראל' זי"ע (בפרשתן ד"ה שאו), וז"ל. לכאורה צריך ביאור מה ענין הרגל אל הראש, אלא ביאורו, דלפעמים יש לאדם חולי הראש ועל ידי זה מעדו רגליו ואינו יכול להלך, וכשרואה שאינו יכול לילך ברגליו, סובר שהוא חולי הרגל ומבקש רפואה ותחבושת אל הרגל, ובאמת הוא חולי הראש - וצריך הוא לתור אחר רפואה בראשו, וממילא יתחזק רגליו לילך.

והנה ידוע מאמר הגמרא (עירובין נ"ד.) 'חש בראשו יעסוק בתורה' וכן בשאר מיחושים כמבואר שם בגמרא,

ה. משל לאב שנתברך בכמה בנים ובנות, שאהבתו לכל אחד מהם כבן יחיד, אמנם בכל עת זוכר הוא את כולם שווה בשווה, זולתי כשאחד מהם שוכב ב'חדר הניתוחים' תחת סכיניו של הרופא, כי אז כל מעייניו נתונים אך ורק לאותו הבן, לספק לו כל הצטרכויותיו אשר יחסרו לו ולרפואתו, כך הוא ממש כביכול לדידן, כל בני ישראל 'בניו' יחידיו של 'אבינו' שבשמים הם, אך בעת שאחד מהם נמצא בעת צר ומצוק, אזי כביכול כל מעייניו של הבורא נתונים אך ורק לבן זה.

ו. על פי זה מבארים הא דמטו משמיה דהרה"ק בעל התפארת שלמה זי"ע על תפילתו של הרה"ק ה'אור לשמים' זי"ע שהינה סגולה נוראה לפרנסה ולהצלחה לאומרה בכל יום, ואף הוא בעצמו אמר תפילה זו פעמיים בכל יום בערב ובבוקר, והמתבונן בתפילה זו ישתומם מה סגולה היא זו, כי יראה שכל עניין הפרנסה אינו מוזכר שם ולו ברמיזה בעלמא, וכל אותה תפילה מלאה בדיבורי אמונה ודביקות בחי עולמים. וכך הוא נוסח התפילה ריבון העולמים ידעתי כי הנני בידך לבד כחומר ביד היוצר, ואם גם אתאמץ בעצות ותחבולות וכל יושבי תבל יעמדו לימיני להושיעני ולתמוך נפשי מבלעדי עוזך ועזרתך אין עצה וישועה, ואם חלילה יחפצו כולם להרע אז אתה בחמלתך תשים עיניך עלי ותשקיף עלי השקפה לטובה ממעון קדשך, הנה חבלים נפלו לי בנעימים וישועתי באה ועזרתי תגלה. ומה סגולה יש בתפילה זו לפרנסה טובה ולכלכלה, אלא ביאורו, כאשר 'יכשיר' האדם את 'ראשו' להבין שכל עזרתו משמים באה לו הרי בזה גופא יזכה לשפע רב ממרום, כי סגולת האמונה שבראש להמשיך על האדם הרחבה ועושר רב ב'ממונו של אדם המעמידו על רגליו'.

ז. שאלה נשאלה לפני כמאה וחמשים שנה בעיה"ק ירושלים - ששחטו עוף ונמצא שראשו רוחש כולו כינים - מבחוץ, ונסתפק בעל העוף האם זה נחשב לטריפה, ואף שדעתם של כל מורי ההוראה הייתה להתיר בהכשר גמור, משום מה לא היה לבו של בעל העוף שלם בהכשרם, לכן עלה למעונו של הגה"ק מהרי"ל דיסקין זצוק"ל, ציווה המהרי"ל לפתוח את הראש, והנה נתברר כי כל מוחו של העוף רקוב מתוכו היה וודאי טריפה הוא, והסביר המהרי"ל כי אין כאן כל רוח הקודש, אלא שעל כל עוף ישנם כינים רבים בראש, אלא מכיוון שמדרכו של עוף להניע ראשו הנה והנה, ממילא נופלים כל הכינים, אך משראיתי כי עוף זה מלא בכינים הוא, הבנתי שוודאי חסרון יש במוחו - שמחמתו לא הזיז ראשו ולא ניער מעצמו את הכינים, על כן ציוויתי לפתוח הראש, ונמצא מה שנמצא... כיו"ב כל אדם יש לו 'כינים' בראשו, והיינו כל מיני מחשבות שהיצר מביא לו, ואין הקב"ה בא בטרוניא עם בריותיו (ע"ג א), אלא

מנהיג לבירה, ולא ישען על 'רגליו' אם בענין הפרנסה" אם בשאר עניני העולם. וישים משענתו על אביו שבשמים באמונה תמימה, וממילא יסתלקו מעמו כל מיחושיו בין ברוח בין בגשם.

ואני תפילה - עיקר הווית האדם היא התפילה

בפרשתן (כח ב) 'צו את בני ישראל ואמרת אליהם

זאת נאמר לו - עליך לנער את הראש מכל הכינים - השטותים הללו, ומי שאינו מנער ראשו כפעם בפעם, הריהו טריפה...

ח. סיפר הרה"ק ה'דברי שמואל' זי"ע, כי פעם דרש ה'אור החיים' הק' לפני אנשי קהילתו ובדבריו הציע להם להיות מתלמידיו של רבי מאיר האומר (אבות ד רב) 'הוי ממעט בעסק ועסוק בתורה', ומעתה יעסקו בעסקיהם ובמסחר רק בשלושת ימים הראשונים מימות השבוע, ובשאר הימים יעסקו רק בתורה, והוסיף להבטיחם כי הוא ערב בדבר שפרנסתם שהורגלו בה לא תתמעט ולא יחושו כל מחסור.

ואכן, כל בני העיר יחדיו שמעו בקולו ועשו כדבריו, וממילא נשתנו למעליותא כל אורח חייהם. בתוך שבועות אחדים הורגלו גם אלו שעמדו עמם בקשרי מסחר ומלאכה, שאין להם עסק ודיבור עמם מליל שלישי בשבת ועד ראשון בשבת, ואכן, הברכה הייתה שורה במעשיהם ולא נחסר מאומה מקצבת פרנסתם אף שקיצרו הרבה בזמני עסקיהם.

כך נמשך הדבר כמה שנים, עד שיצא ה'אור החיים' הק' ממקומו ללכת לארץ ישראל, ופנה זיווה של מרוקו. מאז גבר יצרם אט אט, והחל מטיל ספקות באמונתם התמה שמיעוט עסק אינו מפחית מרווחיו, עד שנשתכחה מהם ה'קבלה טובה' שקיבלו על עצמם בעוד רבם בעירם, ושבנו לנהל עסקיהם בכל ימי המעשה. אפס, הם סברו שבכך יכפילו את הכנסתם, אך למעשה גילו שאדרבה, לא נוספה פרוטה אחת לכיסם, ועם כל עמלם הגדול לא השיגו דבר.

וראו עין בעין שצדקו דברי רבם ופרנסה הקצובה לאדם מן השמים אינה תלויה במשך עמלו (מסוד שיח חסידים).

ט. מספרים על יהודי שאינו שומר תורה ומצוות רח"ל, שנכנס ובא לישיבת 'כפר חסידים' בימים ההם, בשעה שעמדו תלמידי הישיבה בתפילה. משיצא שאלוהו מה ראה בתוככי הישיבה. ענה ואמר, עמדתי וראיתי בחורים המתנענעים הלך ושוב, ועושים תנועות בגופם. אך הבטתי וראיתי את הזקן העומד בכותל המזרח (המשיגה הגה"צ רבי אליהו לופיאן זצוק"ל) שהיה נראה כמו שמדבר עם מישוהו. כי כך צריך להיראות פני התפלה.

אמרו עליו על הגאון רבי חיים שמואלביץ זצ"ל, כי הבא להפריעו באמצע תפילתו לא יקבל נזיפה, נו... נו... איך רואה שהנני מתפלל, אלא בפליאה עצומה כדרך שתמה איש על רעהו הבא ונכנס באמצע שיחתו עם ידידו, ימחל נא מר, וכי איך רואה שהנני מדבר עם פלוני... והיינו שהרגישו כל סובביו איך שכל מעייניו נתונים באותה 'שיחה' שהוא כביכול מדבר עם ה', כדבר איש עם רעהו.

י. סיפר הגה"ח רבי אליהו ראטה ז"ל, באחד מנדודיו של ה'אור החיים' הק' הגיע לעיירה שלא היו לו בה מכרים, מששאל אודות 'אכסניה' עבורו שלחוהו בני העיר לבית פלוני אשר תושביו אנשים פשוטים הם אלא שהם מצוינים בהכנסת אורחים, ויהי בהיותו באותו בית, הכיר האור החיים שקדושה מיוחדת שורה על בני הבית, ואפילו קורות הבית נסוכים בחן מיוחד (אף שלא היה בהם לא פאר ולא הדר). חשב ה'אור החיים' שמא צדיקים נסתרים לפניו, אך משתהה על קנקנם ראה שאין כאן לא 'צדיק' ולא 'נסתר', מכיוון שכן, גברה פליאתו 'קדושה' זו על שום מה היא, החל האור החיים לחקור אותם האם הם זהירים באחת ממצות התורה באופן מיוחד, או שמא נסיון גדול בא לידם ועמדו בו בגבורה, ולא העלה מאומה בידו.

עד ששמע מהם כ'מסיחים לפי תומם' עובדא הקשורה ב'הכנסת אורחים' שלהם, כי פעם אחת נזדמן לביתם אדם זקן שנתכבד ביותר הכבוד, ומאז היה בא לביתם מזמן לזמן להיות 'אורחם', הלה היה נוהג בהם בכבוד ומעניק מתנות לכל המשפחה. באחת הפעמים, פנה הזקן ואמר להם, רואה אנכי שהנכם מקפידים לברך ברכת המזון בקול רם, לדעתי לא טוב הדבר אשר אתם עושים, שהרי הקב"ה 'עונה לחש' ולשם מה עליכם לעוק ולצעוק את ברכותיכם,

באר הפרשה - פינחס

ה

החסיד י". וזהו תשמרו להקריב לי ה'השקעה' מקומה בתפילה - שם השקיעו קמאי כל כוחם ואונם כי שם הוא מקום הרווחים... כן מצינו ב'חזקוני' בפסוק (בראשית לה כו) שבנימין נולד לאמו רחל ב'פדן ארם', ולכאורה יפלא הרי בנימין לא נולד לאמו בפדן ארם כלל, אלא בבית לחם בשעה שנפטרה רחל אמנו. אלא ביאורו, דכשנולד יוסף בפדן ארם ביקשה רחל 'יוסף לי ה' בן אחר' והוא בנימין שנולד לה לאחמ"ב, ונחשב שבנימין נולד באותה שעה ומקום ששפכה תחינה ושוועה לפני ה' שתזכה לעוד בן, כי בעת התפילה פועלים הישועה, ונחשב כאילו קיבלה באותו זמן י".

ומוסיף השפ"א, וזהו ההכנה שייך גם בגלות - להיות מצפים לבנין המקדש והקרבנות, והוא בכלל 'תשמרו להקריב' - ובזו התשוקה יש לנו חלק בקרבנות המקדש שהיה אז, ושיבנה במהרה בימינו אמן.

ולתשוקה זו יגיע כשידע שכל מצבו הרוחני והגשמי אינו תלוי אלא בתפילה. וידע שעיקר

ובכלל, טענה לי אליכם כי מכניסי אורחים מפורסמים אתם, ומי יודע אם אין האורחים מתביישים בראותם שאינם 'מחמירים' כמותכם, בני המשפחה נבוכו מתוכחתו, סברו וקיבלו. משראה הזקן שהם שומעים בקולו, הוציא מאמתחתו מתנות נוספות וחילק להם.

לאחר זמן מה הופיע הזקן, כדרכו מפקידה לפקידה, ואף הפעם הביא עמו מתנות. בליל שבת קודש כששבו מבית הכנסת והחלו לזמר 'שלום עליכם' בקול רם, גער בהם הזקן והזכיר להם את 'שיטתו' מפעם הקודמת, שהקב"ה שומע אף אם לא יזעקו בקול רעש גדול כל כך... והם שתקו וקיבלו את דבריו.

בפעם הבאה בא הזקן בערב פסח, וכששמח בעל הבית לקראתו והזמין להיות אורחו התנה הזקן ואמר, אבוא לביתך בתנאי שאת 'ההגדה' יאמרו בהשקט ולא ברעש גדול, א"ל בעה"ב, לזה לא אסכים עד שאשאל את בני ביתי. נכנס ונמלך בדעתה, והיא השיבה לו, שתקתי כשעקר הלה 'ברכת המזון' מפיהם של ילדינו, מחלתי כשהשתיק את זמרת 'שלום עליכם' ממעוננו. אבל את הלילה הקדוש הזה לא אתן לו בשום אופן... ואעפ"י שאנחנו מהדירים אחר אורחים, מ"מ את הגבול הזה לא נעבור'. מששמע הזקן את דברי האשה (מפי בעלה) כעס וגער בהם - לחינם הענקתי לכם כל ה'מתנות' שנתתי לכם עד הלום, בראותי כעת שאינכם שומעים בקולי. נבהל האיש, כי היו אלו מתנות יקרות וכעת חשש שהזקן יבקשן בחזרה. אך האשה, מיד כאשר שמעה את שבפי ההלך, קראה ואמרה לבעלה, מהר קח את כל מתנותיו והחזירם לו בטרם יתקדש החג. אין לי כל חפץ בהן, כשם שאין לי חפץ בו ובתוכחתו הפסולה. נענה האור החיים ואמר בהתרגשות, עתה ידעתי מהי ה'קדושה' החופפת עליכם ועל ביתכם, כי היה זה היצר הרע שביקש לעקור הנהגות תמימות מבייתכם, והאשה ב'חכמת נשים בנתה ביתה'.

אף שבוודאי על האדם להכניס אורחים מבלי לבדוק כל כך בציציותיהם, מ"מ אסור להכניס לביתו 'מהרסיין' ומחריביין' כי הבא לקרר את ה'אש' וההתלהבות כמוהו כמחריבי היהדות הוא. וכבר אמר הרה"ק ה'אהבת ישראל' זי"ע 'מ'דארף זיין גוט צו יעדעם אבער נישט מיט יעדעם' (על האדם להתנהג בטוב לכל אחד, ולא עם כל אחד).

יא. כוונתו לדברי הכוזרי (מאמר ג אות ה) ותהיה העת ההיא (של התפילה) לב זמנו ופרינו, ויהיו שאר עתותיו כדרכים המגיעים אל העת ההיא, יתאוה קרבתו שבו מתדמה ברוחניים ויתרחק מהבהמיים, עוד מביא שם שהתפילה צריכה להיות לו לאדם כדוגמת האכילה שזנה אותו מסעודה זו עד סעודתו הבאה, וכך יקח האדם את מזון נפשו מתפילה זו עד לתפילה הבאה.

יב. משל למה הדבר דומה, לאדם שנכנס אל משכן הדואר, וראה איך שנכנס אחד - משלם כמה פרוטות ועבורם הוא מקבל תיבה מלאה בזהב, לאחריו נכנס עוד אחד ובעבור כמה פרוטות נותנים לו אוצר אבנים טובות ומרגליות, חמד הלה לקבל גם כן 'גדולה' כמותם, פנה לרחובה של עיר קיבץ כמה פרוטות, מיהר לתת אותם לפקיד היושב בבי הדואר וביקש בעדם זהב כסף ונחושת. שילחו הפקיד בבושת פנים, ואמר לו, שוטה שבעולם, היעלה על דעתך שאנו מעניקים אוצרות מלכים עבור סכום כה קטן, אלא כל אלו שהיו כאן כבר שילמו עבור האוצרות הון רב למאד במקום קנייתם את האוצר, וכאן לא נתבקשו לשלם כי אם עבור ההעברה מהתם להכא. כמו כן, על האדם לדעת שכל עסקיו בעיניי פרנסה, אינם אלא דוגמת כמה הפרוטות אשר יש לשלם עבור ההעברה ממקום למקום,

שיחו - בינו לבין רעהו, שם 'ישפוך את נפשו' אל ה' ויפעל פעולתו כראוי וכיאות.

נאמן בעל מלאכתך שישלם לך שכר פעולתך - שכרם של הכופין את יצדם כנגד טבעם

בפרשתן (כה יב) 'לכן אמור הנני גותן לו את בריתי שלום', ובמדרש (רבה כא א) אמר הקב"ה בדין הוא שיטול שכרו, ורכו המקשים מהו בדין שיטול שכרו, איתא מהרה"ק כתב סופר' זי"ע (ד"ה לכן אמור) כי התורה מייחסת את פנחס אחר אהרן הכהן - 'פנחס בן אלעזר בן אהרן הכהן...' וברש"י, 'לפי שהיו השבטים מבזים אותו, הראיתם בן פוטי זה שפיטם אבי אמו (יהו) עגלים לעבודה זרה וזהו נשיא שבט מישראל, לפיכך בא הכתוב ויחסו אחר אהרן, ולכאורה צריך ביאור, הרי גם הם ידעו מעיקרא שייחסו מאהרן ועדיין גינו אותו בייחסו אחר 'יתרו', ומה רווח יש בזה שבא הכתוב וייחסו אחר אהרן.

ומבאר ה'כתב סופר' כי ממדת בני אברהם שהם רחמנים, וכ"ש בניו של אהרן שהם כאביהם 'אוהבי שלום ורודפי שלום', וכאן הראה פנחס מעשה אכזריות גדולה, שדקר והמית שנים גם יחדיו, לכן באו השבטים וזלזלו בו, באמרם, שעשה מעשה קנאותו מצד מידת האכזריות הטבועה בדמו מזקנו יתרו, ומי שנמבעו הוא כעסן ורגזן אין חידוש אם יקנא פעם לכבוד ה', וינקום למען שמו בעוברי עבירה. לכך בא הכתוב וייחסו אחר אהרן - שטבעו כזקינו אהרן - שהיה רחמני, אלא

כתב ה'חפץ חיים' זי"ע (ליקוטי אמרים פ"י) וז"ל. ולא יסתפק אדם כמה שמתפלל השמונה-עשרה שלש פעמים בכל יום, אלא כמה פעמים ביום צריך לשפוך תפילות ובקשות בינו לבין עצמו כשהוא בביתו מעומקא דליבא. כי השלשה תפילות הם אצלו כבר שגורות בפיו, ואינו גותן לב להם כל כך, מה שאין כן אם יתבונן כל אדם בינו לבין עצמו ויעשה חשבון נפש על מצבו ומעמדו, גודל עניותו וטרדותיו הרבות, ועל כולם שאינו משתכר אלא לחם צר ומים לחץ, אזי ישפוך ליבו כמים נגד השם יתברך, והתפילה תצא אז ככוונה עמוקה ובלב נשבר ורוח נמוכה, תפילה כזו וודאי לא תשוב ריקם, עכ"ל.

עצה נפלאה נתן לנו הרה"ק ה'דברי חיים' זי"ע (הובא בערוגה"ב תרומה דף רי), וסמך דבריו בפסוק תפילה לעני כי יעטוף ולפני ה' ישפוך שיחו. דהנה בכל עת שבא האדם לשפוך תחינה לפני הבורא יתב"ש יעמיד ה'בעל דבר' כנגדו מפריעים ומחשבות זרות וכדו' למנעו מהתפלל כראוי. ומהי עצתו - 'תפילה לעני כי יעטוף' - שיעטוף את תפילתו בתוך שיחו בתוך דיבוריו ועסקיו בענייני דעלמא, בלכתו ובשכבו בבית ובשדה, ושם אין מונע בעדו.

וזהו תפילה 'לעני', לעני ראשי תיבות 'נתיב לא ידעו עיט' (איוב כה ז) ובתרגום 'דלא חכמיה סמ-א-ל', והיינו האיך יתפלל תפילה שלא ידע הס"מ ממנה 'כי יעטוף' - בתפילות העטופות במעשה וסדר היום, בתוך

אבל ה'אלפי אלפים', היא התפילה לפני מלך מלכי המלכים, שהיא היא עיקר ההשקעה, הנושאת פירות ופירות פירותיהם.

יג. אומרים משם המגיד מדובנא זי"ע משל למלך שהכריז כי כל הרוצה יבוא לארמון מלכותו ויבקש ככל שתאוהו נפשו וימלאו אחר בקשותיו. בין הבאים היה אחד שלא ניחן בדעה - לא מיניה ולא מקצתיה, והחל מגבב דברי שטות ובקשות 'שלא ממין הטענה' (בלשונו 'פעגע'), מה עשה המלך ציוה להעמיד שומרים בשער ההיכל למנוע ממנו את הכניסה אליו, ויבוא זה ה'פעגע' ונכנס להיכל המלך דרך השער השני, ויצו המלך להעמיד גם שם שומרים, אלא ש'שערי ארמון' רבים המה ובכל עת מצא הפעגע שער חדש להכנס דרכו, והמלך מעמיד שומרים גם באותו שער... עבר שם חכם אחד שנענה ואמר - וכי בכל יום תעמידו שומרים חדשים על עוד שערים, העמידו שומר אחד ויחיד בביתו של אותו פעגע כדי שלא יוכל לצאת לאוויר העולם ותפטר ממנו לצמיתות, כיו"ב, בא לו היהודי להתפלל וכבר מעמיד היצר את 'שומריו' כנגדו להפריע את עבודתו בקודש, מה עושה היהודי ממהר לשער אחר - בא לו להתפלל תפילת הציבור כמו שאמרו חז"ל (ברכות ח. ח) אין הקב"ה מואס בתפילתן של רבים שנאמר (איוב לו ה) 'הן קל כביר ולא ימואס', אף היצר אין טומן ידו בצלחת והוא ג"כ ממהר להעמיד מפריעים באותו שער, שוב מנסה היהודי להתפלל ב'שער' אחר דוגמת 'מקומות הקדושים' ושוב בא היצר... כראות היצר כי אין תכלית לרדוף אחריו, מעמיד שומרים על פתחי לבו לסוגרם על מנעול ובריח ובזה מקווה להפטר לצמיתות מתפילתו של היהודי, וזהו תוקף תפקידנו לעמוד על המשמר לפתוח פתחי הלב לקרוע שערי שמים ולפעול כל טוב בתפילתנו.

שהתגבר על טבעו לקנא קנאת ה', ולכן אמור הנני נותן לו את בריתי שלום' – בדין הוא שיטול שכרו. כי

יד. ה'חתם סופר' זי"ע (ד"ה לכן אמור) מבאר מהו 'בדין שיטול שכרו', דהנה כתיב (איוב מא ג) 'מי הקדימני ואשלם לו', וביארו במדרש (ויק"ר כו ב) דמן הדין אין הבורא מחויב לשלם שכר על קיום המצוות, שהרי 'מי מל את בנו עד שלא נתתי לו בן זכר, מי עשה לי מעקה עד שלא נתתי לו גג, מי עשה לי מזוזה עד שלא נתתי לו בית, מי עשה לי סוכה עד שלא נתתי לו מקום, מי עשה לי לולב עד שלא נתתי לו דמים, מי עשה לי ציצית עד שלא נתתי לו טלית'... אמנם כאשר האדם שומע חרפתו ואינו משיב ועונה, זאת כביכול הקדים האדם – שלא נתן לו הבורא מאומה לפני שתיקתו. שהרי מה שקדם הוא רק הקיתון של שופכים ששפך עליו חבירו בבזותו אותו... וכאן אצל פנחס בן אלעזר שהעביר על מידותיו – שהיו כל השבטים מבזין אותו (עיי' רש"י) והיה מן הנעלבים ואינם עולבים על זה אמר הקב"ה בדין הוא שיטול שכרו, כי שכר זה אינו לפני משורת הדין אלא מידת הדין נותנת לו שכרו, שהרי שבפירוש אמר הבורא 'מי הקדימני ואשלם לו', והיינו שעליו לשלם למי שמקדים אותו כביכול.

מעשה שסיפר הרה"ק מסאדיגורא ז"ע, שהרה"ק רבי ברוך ממעז'בוז זי"ע נסע פעם לשבות שבתו בעיר ז'יטאמיר, משהגיע הרבי בערב שבת סמוך לעיר (בהיותו עדיין מחוץ לעיר) יצאו לקראתו רבים מבני העיר, בתוך הבאים הי' איש פשוט שמוצאו ממשפחה פחותה אלא שהשעה שחקה לו ונעשה לעשיר מופלג, והנה, כאשר נתן איש זה 'שלום' לרבי הביט בו הרבי ושאלו אם הוא מסכים להיכנס לתוך מרכבתו לנסוע עמו העירה, הדבר לא מצא חן בעיני האנשים הסובבים אשר הרבי יחלוק כבוד גדול כזה לאיש הדיוט ונחות הערך – בפרט שבאותה שעה עמדו אצל המרכבה אנשים חשובים ויקרי ערך, אך מי זה יבוא אחר המלך... ויעל האיש אל העגלה ויסעו, בדרכם שאל הרבי את רשותו להתאכסן אצלו, היהודי לא ידע את נפשו מרוב שמחה על הזכיה שנפלה בחלקו, ואכן, העשיר העמיד את ביתו לרשות הרר"ב ופמלייתו בכבוד וברווח באכילה ש'תיה ל'ינה כמנהג בעה"ב חשובים... לעומתו, לא ידעו בני העיר את נפשם מרוב צער כי מכל תושבי עירם בחר הרבי לשבת דייקא בביתו של איש פשוט כמותו, אך מכיוון שידעו את גודל מעלת ערך וקדושת הרבי שמו מחסום לפיהם ולא אמרו דבר...

ויהי ביום הראשון – ממחרת השבת, נכנסו אנשי העיר להתברך אצל הרבי, גם אותו העשיר נכנס ככל בית ישראל, ולתדהמתו שאלו הרבי, האם הגיעו צאצאין לפרק השידוכים, ענה העשיר, שאכן לשם זה נכנס הנה, לבקש מהרבי ברכה על הזיווג לבתו, אמר לו הרבי, הנה לי בן בעונת השידוכים – שמא תסכים להשתדך עמי... מיד הסכים האיש, ויושיט הרבי את ידו הקדושה ואמר 'מזל טוב... מזל טוב...' כחץ מקשת פשטה השמועה בכל הגלילות, ותהום כל העיר – היתכן שצדיק גדול מפורסם ומיוחס נכד הבעש"ט זצ"ל מגזע אראלים ותרשישים יקח לו למחותן איש פשוט כזה, ועוד, והוא העיקר, בזכרם שלפני כעשרים שנה יצאה עליו שמועה מהוצאת לעז בדברים החמורים ביותר ל"ע, ואז הובילו אותו בכל העיר ויבזוהו בבושות נוראות למען ישמעו ויראו... ואף שעד עתה לא סיפרו לרבי מעשה זה (כשהלך לבית האיש הזה) אבל כעת בשידוך זו שנוגע כבר לכבוד הרבי ולכבוד אבותיו אין העת לחשות...

'משלחת' נכבדה עלתה אל הרבי, וגילתה את אזניו על 'חשיבותו' של 'המחותן' החדש... כי איש פשוט הוא, ולא עוד אלא שאך לפני ככ' שנה הוצא עליו לעז כזה, ומי יודע... מיד נפלו פני הרבי מרוב צער, ואמר, הנה, תיכף כשראיתיו נכנס בקרבי חשק גדול להשתדך עמו, לכן בקשתי לילך לביתו, גם כשנכנס עם פתקא אלי שוב נפל בי הרעיון והחשק להשתדך עמו, ונראה לי כי מן השמים העמידו אותי בפני שידוך זה, מעתה שם אנכי את יהבי ומבטחי בהשי"ת אשר יאיר עיני ועיני כל אוהבי אשר לא שגיתי בזה, ולדבריכם – אתבונן שוב בנעשה כאן, ואענה לכם תשובה.

אדהכי והכי, נזדמן הרר"ב למעונו של הרה"ק ה'אור המאיר' מז'יטאמיר בבואו לכבד את אלמנתו תליט"א, מיד בהכנס הרבי לביתה נענתה הרבנית בגיל ורנן – אתמול נודע לי כי מע"כ הוא צדיק אמיתי וגדול הדור, והייתה מראה על חלון פלוני ואומרת – אצל החלון הזה עמדנו אני ובעלי זי"ע לפני כעשרים שנה – בעת אשר הובילו את 'המחותן' שלכם ברחובות קריה לביישו בבושה וכלימה, בקריאת 'ככה יעשה לאיש אשר יעשה נבלה כזאת', ואמר בעלי זי"ע, הנה ההמון הגדול רודפים אחר איש צדיק מנוקה מכל עוון אשמה ורשע, מי יתן אשר אנכי אהיה כן זכאי בדיני לאחר מאה ועשרים שנה...

וסיים דבריו ואמר, בשכר בושה נוראה זו יזכה האיש להיות 'מחותן' עם אחד מצדיקי הדור, עתה שמעתי כי מע"כ

כל אשר בכוחך עשה - והשאר משלים הקב"ה

בפרשתן (כה יא-יב) 'פינחס בן אלעזר בן אהרן הכהן השיב את חמתי מעל בני ישראל בקנאו את קנאתי בתוכם... הנני נתן לו את בריתי שלום' וכבר הבאנו את דברי המדרש (רבה כא א) אמר הקב"ה בדין הוא שיטול שכרו. הנה נתבאר בארוכה בדברי חז"ל כמה ניסים ונפלאות נעשו לו לפינחס בבואו לקיים 'קנאותו' - מהם ביארו כי ששה ניסים נעשו לו (סנהדרין פב:) ובתרגום יונתן (סוף פרשת בלק) נתבאר כי י"ב ניסים נעשו לו, מעתה יש לתמוה, אם אכן הוצרך פינחס לכ"כ הרבה ניסים שנעשו לו מן השמים מדוע בדין שיטול שכרו, ועל כולנה תגדל הפליאה מה גדולה יש בזה שהקב"ה כביכול דורש בשלומו - הנני נותן לו את בריתי שלום... ועוד ניתן לו שכר כה גדול - קדושת כהונה לו ולזרעו אחריו עד עולם. ומבאר ה'אלשיך' הקדוש, כי אכן אין הקב"ה דורש ומבקש מהאדם רק שיעשה כפי יכולתו, אם אך עשה כן, אף שאין כל מציאות שייגמר הדבר מבלי ניסי ניסים מן השמים - נחשב לו עבודתו כמי שעשה את הכל בעצמו... וז"ל האלשיך, לזה אמר (הקב"ה) כל אשר עשה (פינחס) אחזיק לו טובה שהשיב את חמתי (ובמה) בקנאו את קנאתי - ששת לבו לקדש שם שמים, אף שהשאר עשיתי אני, כי אין הקב"ה מבקש רק שיגול האדם אליו דרכו ויבטח עליו והוא יעשה, עכ"ל.

והדברים פשוטים לכל מאמין, כי מה אנו ומה חיינו וכי יש כוח בידי האדם עשות איזה פעולה מבלי כח ה' הננסך בו, ומה יש בידו עשות - רק להראות כי

היה מתאמץ ומתחזק לכבוד ה' כל כך לעשות דבר שטבעו מתנגד.

בענין זה כתב ה'מהר"ם שיק' דהנה אמרו במדרש (ילקוט"ש פינחס תשע"א) פנחס זה אליהו והוא חי וקיים עד היום הזה. יש לומר מילתא בטעמא, דהנה מצינו בגמרא (חגיגה ד:) שמלאך המוות שלח את שלוחו להרוג אשה ושמה מרים מגדלא שער, אך שלוחו לקח במקומה אשה אחרת ששמה מרים מגדלא דרדקי, שאל רבי ביבי בר אביי את מלאך המוות, מה נעשה עם כל שנותיה הנותרים של אותה מרים שהלכה לעולמה טרם בוא עיתה, ענהו השמן, כשרואים צורבא מרבנן (תלמיד חכם) דמעביר במיליה (שמעביר על מידותיו), נותנים לו את כל אלו השנים. ומוסיף המהר"ם שיק, שלא מצינו 'מעביר על מידותיו' יותר מפנחס - שהרי כל 'בעל חי' שומר עצמו מן ההיזק ובורח ממקום סכנה, וכ"ש שלא יכניס עצמו לסכנה בשאט נפש, ועאכו"כ 'האדם' שהוא מוכרח הבריאה ישמור עצמו מן הסכנה, וכאן בא פנחס והכניס עצמו לסכנה גדולה - אף שנתקצו עליו כל שבט שמעון ורצו להרגו והוצרך לנסים גדולים, ועל שהעביר כל כך על מידותיו (שנהג כנגד טבעו) קיבל את כל שנות חייהם הנותרים של המתים במגיפה, ועתה, אפילו אם לא היה לכל אחד רק עוד שנה אחת לחיות, כבר עולה לו החשבון לכ"ד אלף שנות חיים, וזוהי סיבת הדבר ש'פינחס זה אליהו' עדיין חי עד עצם היום הזה, לא נס ליחו ולא כהתה עינו¹.

בא בקשרי החיתון הבנתי שעליו נתכוון בעלי הקדוש זי"ע, דברי האלמנה פשטו בקרב המחנה, ותרב שמחתם בראותם עד היכן הדברים מגיעים, מיד הלכו לבית העשיר, וערכו שם 'תנאים' כיד הגבירים מתוך רוב צהלה ושמחה, הא למדת כוחה של שתיקה על בזיון, להרבות גדלו ותפארתו של השותק.

וגדולה מזאת מפורש בספר 'חסידים' (סימן רטז), אם ראית רשע עשיר, המצליח בנכסיו, ועקב עשרו הוא משיא את בניו עם אנשים חשובים וגדולים. אל תתמה, אלא דע לך שכל סיבת ומטרת עשרו שנתן לו הקב"ה, הוא רק בכדי שיקחו אנשים גדולים וצדיקים את צאצאיו להינשא עמו, שאילמלא עושרו לא היו מתחתנים עמו עקב רשעותו. ומדוע זוכה אותו רשע הן לעשירות הן שגדולים מתחתנים בו. דבר זה בא לו, או מזכות אבותיו העומדת לו. או משום שהיו מביישים אותו ומבזים אותו קודם לכן, וזכות אותו ביזיון אשר ספג היא שעמדה לו לזכות לעושר ולחתנין רבנן (נלמד מכאן. א. כי אף הרשע יזכה לכל הטובות אם ישתוק למחרפיו, ק"ו למי שאינו רשע אם אך ישתוק - מה טוב חלקו וחבלו. ב. ראה כמה מסובב הקב"ה בעולמו כדי שיעזב לכל איש זיווגו ההגון לו).

טו. כתב ה'בני יששכר' זי"ע (אגרא דפרקא כ"ד) וז"ל. אמר הרה"ק המגיד מה"ר יחיאל מיכל [מזלאטשוב] זצלה"ה, כשיצטרך האדם לפעול ענין שלא כטבע, דהיינו אם הוא בטבע אינו מוליד, יעשה מצוה גדולה שלא כטבע ויפעול למעלה מן הטבע.

חפץ הוא לעשות רצון ה' ובחר בטוב ובחיים - לזה בוודאי די לנו שיעשה כפי יכולתו אשר נתן ה' בידו והשאר יגמור ה' בעדו¹⁸.

את יכולתו הוא עומד ומבקש בכל עת ושעה - בני חביבי אל תפנו אל... גשו עדי - התקרבו אלי ואני אקרב אתכם¹⁹.

מעתה אחי ורעי אהובי וידידי - חזקו ואימצו אל תראו ואל תערצו בראותכם כי ה'יצר גדול וחזק מכם ומכוחכם פי כמה וכמה - כי אם תעשו ככל יכולתכם יגמרו בעדכם מן השמים - ותחשב לכם עבודתכם כאילו ניצחתם בכוחכם...

בעי"ז רמזו בפרשתן בפסוק (כח ב) 'את קרבני לחמי לאשי ריח ניחוחי', וכתב הרה"ק ה'חתן סופר' זי"ע (פר' פנחס ד"ה את קרבני) שהקב"ה אומר לאדם קרבני - הקרבן שלי הוא, לחמי - הלחם שלי הוא, לאשי - אף האש שלי היא, ומה תתן לי משלך שיהיה לי לריח ניחוחי, רק - תשמרון - מלשון ואביו 'שמר' את הדבר - התשוקה והצימאון לקב"ה, זה כביכול נותן האדם לצורו וקונו, ומהאי טעמא הקריבו את הקרבנות מיד כשהאיר

על כן, יעשה כל איש כפי יכולתו, שהרי אין הקב"ה דורש ומבקש מהאדם אלא כפי יכולתו - לאידך,

טז. איתא במדרש (ויק"ר ג ה) מעשה באגריפס המלך שאיוותה נפשו להקריב ביום אחד אלף עולות קרבנות לה'. על כן ציווה הכהן הגדול שבאותו יום לא יקריבו בני אהרן הכוהנים שאר קרבנות נדבה מלבד קרבנותיו של המלך, כך יספיק הזמן להקריב את כל האלף עולות. באמצע היום הגיע עני אחד אל הכהן וביקש מעמו שיקריב עבורו שני תורים, אך הכהן סירב מהטעם האמור. בכה העני ואמר לו, את פרנסתי אתה חותך, וסיפר, בכל יום אלוקי בעזרי ואני צד ארבעה תורים. שניים מהם מקריב הנני למזבח ושניים הנותרים לוקח אני לצורך פרנסתי. ועתה, אם לא תיקח מעמי את שני התורים למזבח, אתה חותך את פרנסתי ושמא למחר לא יחיש לי הבורא ארבעה תורים. לקח הכהן והקריב את שני התורים. באותו יום גילו מן השמים בחלום הלילה לאגריפס. הנה הקרבת היום אלף עולות לרצון לפני ה', אך שני התורים של העני הלזה שהקריבם בכל לבו עלו לרצון אף יותר מכל אלף העולות...

יז. בעת אשר המציאו את הרכבת ברוסיה, והחלו לבנות בכל המדינה את מסילות הברזל, נודע לבני העיר 'האדיטש' שהגויים אומרים להעמיד מסילות ברזל על ציונו של הרה"ק בעל התניא זי"ע הספון בבית החיים בהאדיטש, כי שם מרוצת דרך הרכבת, ובוודאי יעקרו הרשעים את הציון הקדוש, לאחר בירורים מצאו שהשר הממונה על הרכבת והמסילות הינו יהודי (שאינו שומר תר"מ), אשר על כן נחפזו טובי העיר לצאת ולחלות פניו, משנפגשו עמו תארו בפניו מהו צדיק קדוש, וכמה קדושה יש בציון קדשו, וכך האריכו בהתחננם לפניו בדמעות שיואיל לשנות את דרכן של המסילות לדרך אחרת. נענה השר ואמר, ידעתי גם ידעתי את תוקף גדולת ה'צדיקים' כמו שאספר לכם, אך בקשה אחת לי אליכם, אם תמלאו אחריה, איענה תיכף ומיד לבקשתכם.

פתח השר וסיפר להם, אחי ובית אבי מן החרדים לדבר ה' הם, וכך הייתי גם אנכי עד ימי בחרותי, בשנות הבחורות החילותי לירד מטה מטה, עד שבבואי לגיל העשרים גמלה בליבי החלטה להתגייס לצבא הרוסי (אשר עצם השהיה שם הייתה כליה רוחנית, והתערבות בין נכרים משוקצים), אבי שהבין שלא יצליח להשפיע עלי שאמנע מכך, הפציר בי שקודם שאלך אל הצבא אסע עמו אל עבר העיר קארלין אל הרה"ק רבי שלמה מקארלין זי"ע, ולאחר מכן יניחני לנפשי. הדרך לקארלין ארכה לנו משך לילה שלם ורק לפנות הבוקר הגענו אל בית הרבי, אבי שהיה מקורב מאד אל הרבי נכנס עמי אל הקודש פנימה ללא כל שהות, ובאותה העת היה הרבי מסובב בחדרו אנה ואנה אחוז שרעפים, בוער כאש להבה, לאחר כמה דקות ששהינו בחדרו הקדוש פניתי אל אבי ואמרתי לו, נו, אפשר כבר לחזור הביתה, כי כבר ממחר אנכי לצבא, אבל אבי ביקש ממני להשאר עוד זמן מועט, אחר כמה רגעים פנה הרבי אלי מתוך שרעפיו וטפח עלי בזעקה אפשר דאך... אפשר דאך... (אולי בכל זאת), כאומר, אולי בכל זאת 'יעזוב רשע דרכו', וינחם ממחשבתו הרעה לשוב אל ה' אלוקיו... סיים השר ואמר להם, דעו לכם שמאותו היום כל אימת שאני בא להגעיל נפשי בשיקוצים, ולעבור על רצון קוני, מהדהדת באזני גערה זאת במלא תוקפה אפשר דאך, אפשר דאך, ואינני מוצא שום טעם והנאה בעבירה, אם תפעלו עבורי שאפסיק לשמוע קול זה מיד אעשה כבקשתכם...

אף אנו נאמר לדין, הקב"ה זועק ומכריז לעברנו בכל עת אפשר דאך... אפשר דאך... אולי כבר הגיעה העת שתעזוב את כל שטויותיך ותקרב עצמך אלי ויטב לך בזה ובבא, ועלינו לראות ש'קריאה' זו תהדהד באזננו בכל זמן ועידן.

באר הפרשה - פינחס

היום (יומא כח.) - כי עיקר בקרבן הוא כוונת ומחשבות הלב ועבודה בשמחה, שהרי כל הבהמות שלו הם כי לה' הארץ ומלוואה, ובמה ניכר כוונת הלב על ידי עשייתה בזמנה בזריות - כאדם המצפה מתי תבוא לידי ואקיימנה, ואם ב'קרבנות' כך, מכ"ש ב'תפילה' שכנגד תמידים תיקנום שעיקר הנצרך לאדם הוא התשוקה והזריות אל התפילה, עכ"ל.

שני כבשים - חשיבות כבישת הכעס

בפרשתן (כח ג) 'כבשים בני שנה תמימים שניים ליום עולה תמיד', וביאר הרה"ק 'החווה מלובלין' זי"ע (זאת זכרון עמו' ח' בדפו"י, ד"ה בפ' צו) כבשים מלשון

כובש כעסו - שיהיו מעבירים על מידותיהם, ומכיוון ש'המעביר על מידותיו מעבירין ממנו כל פשעיו' (ר"ה ז.), על כן בני שנה - שייחשב נקי מחטא כבן שנה (כמו שאמרו על שאול המלך - 'בן שנה' במלכו (ש"א יג א) שלא טעם טעם חטא, יומא כב.), שנים ליום - ב' פעמים ביום בבואו לביתו שחרית וערבית, יקבל ע"ע שלא להקפיד כלל, כי בביהכנ"ס אינו שכיח שיכעס - כי נוח הוא לחבריו וידידיו יותר מאשר לב"ב, וכן בשוק לא יקפיד, כ"א בביתו שכיח. ויהיה בזה תמימים כי כך יזכה שלא יבוא לידי גאווה שהיא מום, ועי"ז יהיה עולה תמיד - שתמיד יעלה מעלה מעלה ולא יהיה יורד - כי בכעס מסתלקת הנשמה חלילה.

שני כבשים - חשיבות כבישת הכעס

בפרשתן (כח ג) 'כבשים בני שנה תמימים שניים ליום עולה תמיד', וביאר הרה"ק 'החווה מלובלין' זי"ע (זאת זכרון עמו' ח' בדפו"י, ד"ה בפ' צו) כבשים מלשון

יח. מענין לענין, על האדם להרגיל את עצמו שלא למהר לכעוס, ושלא לאבד את שלוות הנפש, כי פעמים הרבה ימצא לאחר שיעבור זעמו שטעות גדולה הייתה בידו וכלל לא ירד לסוף דעתו של חברו, ומדוע הבעיר את האש ביניהם, וכמעשה דלהלן.

בארה"ב התפללו שני רבנים מופלגים ונערצים יחדיו, אחד מהם היה הרב מאראד והשני היה רבה של איהעל, הרב מאראד שהיה דבק מאד בהלכה ראה האיק רבה של איהעל מחליף את התפילין דרש"י בתפילין דר"ת באמצע חזרת הש"ץ, ניגש אליו אחר התפילה ואמר לו [בדברו לשון הקודש מחמת קדושת התפילין שהיה לבוש בהם] כי על פי פסק המשנה ברורה אסור לעשות כן, ענהו הרב מאיהעל, כך נהגו אבותי הקדושים, אמר לו רבה של אראד 'הם רשעים', נזדעזע הרב מאיהעל למשמע דיבורים אלו מפי ממלל רברבן של יהודי בר אוריין ובר אבהן אך לא ענהו דבר, כעבור תקופה נפגשו השניים באיזה שמחה, אז כבר לא עצר הרב מאיהעל בנפשו ושאל את ידידו הרב מאראד מדוע קרא כבוד תורתו את אבותי הקדושים בשם 'רשעים', ענה לו הרב מאראד חלילה וחלילה שאומר כך על אבותיך הקדושים נבג"מ, ולא אמרתי אלא שהם 'רשאים' (הנשמע בהגייתה כ'רשעים'), היינו שהם רשאים לנהוג כן, אך אתה אינך 'רשאי' לעשות כמעשיהם.

ואידי דאיירינן ב'דן לכף זכות' נציגה נא כמה גרגירים, באמת אמרו, לעולם יהא אדם סבלן, ומאריך אפו ורוחו לרעהו, כי במעט התבוננות יבין כי בכל מעשה בני האדם יש מקום לשופטם לטובה ולדונם לכף זכות. וכבר אמר הגאון גאב"ד פוניבז' זצ"ל, כי מעולם ידענו ש'כל פעל ה' למענהו' (משלי טז ד), מעתה יקשה לשם מה ברא הקב"ה 'סברא עקומה' אלא בכדי ליישב יהודי (הנראה כ) עקום.

הרה"ק המהרי"ד מבעלזא זי"ע היה אומר בשם אביו הרה"ק המהר"י זי"ע שגדלה אהבתו ל'דרך הפלפול' כי על ידה יש ליישב 'יהודי מוקשה'. הוסיף על זה בנו הרה"ק רבי אהרן זי"ע, שיש להתאמץ ליישב כל יהודי כמו שמתאמצים ליישב רמב"ם מוקשה...

אחד מראשי הישיבות המפורסמות בארה"ק נסע לארצות הגולה לזכות את אחינו בני ישראל לקחת חבל ונחלה בהחזקת ישיבתו, בבואו לבית אחד העשירים הראה לו תמונות מבית ישיבתו, מעמלי התורה ולומדיה, ותרב התפעלותו של העשיר מפעולות ראש הישיבה והחליט להוציא סכום הגון מבית גנזיו ולהעניקו לראש הישיבה, כשפנה לחדרו ביקש ראש הישיבה את רשותו לעיין אדהכי והכי בגמרא שעמדה על השולחן... והנה, משחזר וראה את ראש הישיבה עוסק בתורה נענה ואמר 'חזורני בי' אף לא פרוטה אחת אשלשל לידכם... תמה ראש הישיבה וכי מה אירע שבתוך כדי דיבור חזר בו מר מדבריו, מתחילה לא ענהו העשיר, ורק לאחר הפצרות נענה, לא אעניק משלי מאומה לישיבה ש'ראש הישיבה' שבה אינו מכיר בצורת אות, ואינו יודע מאיזה צד מחזיקים את ה'גמרא'... ולא ידע ראש הישיבה מה פשעו ומה חטאתו, עד שהבין והסביר לו, הנה בוודאי תמהת כי בבואך הנה מחדרי אוצרותיך מצאתני עוסק בתורה כשגמרא 'הפוכה' בידי, דע לך כי יליד 'צנעא' שבתים אני, וידועים דברי קורות הימים כי לא היו ספרים מצויים

במחוזותינו, והיינו יושבים לפני ה'מארי' (מלמד) כשארבע עד חמש תלמידים קוראים באותו ספר כל אחד מצדו האחר ולימדונו לקרוא בספרי הקודש מכל ארבעת צדדיהם בשווה, ונמצא שהחזקתי את הגמרא כדרך שלימדוני בבית תלמודי. ואם תאווה נפשו הבא נא ב' ספרי קודש אני אקרא הפוך ומע"כ יקרא ישר ונראה מי קורא מהר וברור יותר, חן העשיר את אמיתת הדברים ונתרגש עד כדי דמעות שניצול מדיון לכף חובה שלא בצדק והעניק לו ממתת ידו פי שניים ושלושה ממחשבתו הראשונה.

ומכאן ילמד כל איש ואיש בדיליה, אף שנראה לו כי פלוני הפוך לגמרי, ואינו יודע מאיזה צד מחזיקים את הספר או שאר ענינים שבעולם אם ברוחניות אם בגשמיות, דע לך כי אתה הפוך, וזה האיש ישר והגון הוא...

וכך ביאר הרה"ק רבי יעקב מפשעווארסק זי"ע בפסוק (ויקרא יט טו) 'בצדק תשפוט עמיתך', דלכאורה צ"ב מהו הלשון 'בצדק' וטפי היה לו לומר לכף זכות תשפוט עמיתך, אלא מכאן מוכח, דאכן רוב רובן של 'לימודי הזכות' הם האמת לאמיתה - אף אם נראה לך כי 'צדיק' אתה ומצאת איזו סברא רחוקה להצדיקו, אינך טועה אלא כן היה באמת. וכבר ידועים דברי החכם כי כשהאדם יבדוק עצמו 'באמת', יגלה שלימודי החובה שלו עקומים הרבה יותר מלימודי הזכות שלו.

סיפר הגאון רבי אברהם גניחובסקי זצ"ל ששמע מרבי משה אויערבך זצ"ל (מרבני אשכנז שעלה לארה"ק, והגרי"ח זאנענפעלד העמידו בראש מוסדות החינוך במושבות החדשות בארה"ק) מעשה שהיה בימי מלחמת העולם הראשונה כאן בארה"ק (בשנת תרע"ד - תרע"ח) באותו זמן שלטו כאן הטורקים וחרפת רעב היתה מנת חלקם של כל יושבי הארץ הזאת, הנהלת הת"ת קיבלה מנת אוכל קצובה לחלקה בין תלמידי הת"ת. והנה, יום אחד ניגש אחד מהמלמדים לאותו ר' משה וסיפר לו אודות אחד התלמידים הנוהג שלא כשורה - כי ב'הפסקה' הוא נוטל את ה'לחם' היקר שקיבל במידה במשקל ובמשורה וזורקו לגובה וחוזר ותופסו, ושוב הוא זורקו עד שמגיע הלחם לאחורי הגדר מחוץ לגדר הת"ת... ואף אחר שחזר המלמד והוכיחו על ביזוי אוכלין ובפרט בעת קשה שכזאת... שב התלמיד עשות כן דבר יום ביומו - מבלי לשים לב להערות וגערות המלמד... מכיוון שכן שלחתי הביתה למען ידעו אביו ואמו את מעשיו אשר לא יעשו - אולי הם יצליחו לחנכו ולהעמידו על דרך טוב וישר... ויהי ממחרת, התייצב בפני התלמיד בליווי אביו, תחילת דבר חשבתו שהאב בא להתנצל על מעשה בנו, לא כן היה, אלא כך אמר לי האב, אגלה את אזנכם על אף הבושה שאחזתני... הנה בביתי שורר דרך קבע מצוקת רעב נוראה ל"ע, וזה הילד שלומד בת"ת שלכם סיכם עם אחיו שעדיין איננו לומד בת"ת - וממילא אין לו מה יאכל ומסוכן הוא לגווע ברעב, שיבוא זה הילד בסמוך לגדר מחוץ לחצר הת"ת והוא יזרוק לו חלק (או כולו) ממנת לחמו שהוא מקבל מהנהלת הת"ת להחיות נפשו העטופה ברעב... על כן אף לאחר שהבטיח למלמד שיפסיק לזרוק לחמו לגובה או מחוץ לגדר אין לו ברירה אחרת אלא להמשיך במנהגו התמוה הלזה מדין 'פיקוח נפש', ולמדתי מכאן הוסיף ר' משה 'דיון לכף זכות עד היכן מגיע'... (אגן הסהר).

מעשה היה לאחרונה בשני בחורי ישיבה שנכנסו לחנותו של מוכר תיקים ארנקים וכיו"ב ברצותם לקנות לעצמם 'ארנק' להחזיק בו את 'אוצרותיהם' הגדולים... לתדהמתו ראה המוכר כי אחד מהם מכניס ארנק לכיסו... השנים נעלמים כלא היה. באותה שעה שהה שם אחד מאנ"ש, והמוכר תמה בפניו וכי כך היא הנהגת בני תורה... יותר ממה שהנני מצטער על הפסד הממון של הארנק שהם נטלוהו מבלי תשלומיו תמה אנוכי על בני תורה שנהגו כן, ולא ידע הלה אם ללכת ל'מוסרם' לפני המשגיח שבישיבתם או לא... ויהי מקץ שבועיים ימים, והנה שוב מופיעים אלו השניים בחנותו ברצותם לקנות ארנק פלוני (דוגמת אותו שהכניס לכיסו לפני שבועיים), כאן כבר לא עלה בידי המוכר להתאפק ויגער בהם על מעשיהם הנלוזים שעשו לפני שבועיים ימים, שחקו הבחורים והתנצלו בפניו כי כלל לא עלתה דעתם לגנוב אלא שהכנסת הארנק לתוך כיסם לא היתה אלא כדי 'בדיקה' אם טוב ונעים ארנק הלזה לשאתו בכיס, אבל מיד החזירו את הארנק למקומו בשלמותו - ומה יעשו שאת ה'גניבה' ראה המוכר וה'השבה' לא הייתה לנגד עיניו, ועתה אכן באו לקנותו תמורת תשלום דמיו המלאים...

כן סיפר לי אברך חשוב מבני החבורה בעי"ת בית שמש יצ"ו המשמש כ'מגיד שיעור' באחת הישיבות החשובות דשם, לפני כשבוע ערכו בני הישיבה חזרה גדולה על פרק שלם במסכת הנלמדת בישיבה, בתחילת הסדר אה"צ ביקש מיודענו מאחד ממצוייני תלמידיו שבמשך ה'סדר' יכין דף שאלות על אותו הפרק להפיצם בין בני הישיבה... באמצע הסדר כשקול התורה מתרונן בהיכל הישיבה ניגש הבחור למיודענו המג"ש כשבידו איזו שאלת חכם בדברי הגמ', אך המג"ש שהיה באמצע עיון עמוק באיזו סוגיא הראה לו כסימן שישבו למקומו ובגמר עיונו יקראנו אליו...

הנה כתיב בפרשת מטות (במדבר לא יד-טו) 'ויקצוף משה על פקודי החיל ויאמר אליהם משה, וצריך ביאור מדוע חזר לומר 'ויאמר משה', הרי ממנו אנו מדברים, והיה לו לומר - 'ויקצוף משה ויאמר', אלא לומר לנו, ש'משה רבינו בעצמו שתק בעת הקצף, ורק לאחר זמן שב לדבר עמם, ומדוע, כי הדיבורים הבאים בשעת הכעס הם באופן של וידבר - לשון קשה, לכן המתין מעט, עד ש'נשקט קצפו, ואז ויאמר משה - אמירה לשון

רבה, כי טוב לכועס להמתין מעט עד שיעבור כעסו, ורק אז יפתח פיו לדבר דבריו (הגאון רבי זלמן סרוצקין זצוק"ל בספרו אונים לתורה).

ידועים דברי הגה"ק רבי חיים מוואלאז'ין זי"ע במכתב לנכדו (לקראת נשואיו, הובא בספר הצדיק ר' יוסף זונדל מסלנט דף קט"ז, ועוד) שלא להכניס שום קפידא בלבך על שום אדם י, ואצ"ל שלא להשיב בקפדנות לשום אדם,

ואכן, כעבור זמן הראה המג"ש לבחור באצבעו שעתה בידו לגשת אליו עם שאלתו, וכאן באנו לעיקר המעשה - לא פחות ולא יותר' הבחור החזיר למג"ש סימן בידו כמראה לו המתן על מקומך ועוד מעט אגש אל מע"כ... המג"ש תמה עד מאד מה אירע לתלמידו החשוב, וכי הפך עורו להתנהג כאחד המחוצפים הגדולים, אבל הוא החליט 'להתגבר' על עצמו ולא להגיב מיד במחאה על הנהגה כזו...

אחר כמה דקות קם מע"כ הבחור ממקומו והגיש למג"ש ברוב דרך ארץ את דף השאלות' שנתבקש ממנו בתחילת הסדר להכין לכל הקהל הקד'... עתה הבין המג"ש את טעותו, כי הבחור לא זכר כלל שיש לו איזה 'שאלה' לשאול, וכשהמג"ש הראה לו סימן בידו הבין שהוא ממתין לאותו דף שאלות, על כן הראה לסימן שהוא ממחר לקיים דבריו להביאו לפניו כשהוא ערוך בטוב טעם ודעת, אז הבין המג"ש ממה ניצול הוא עצמו והבחור מכך שלא מיהר להגיב מיד על 'חוצפתו'... ולא כעס לחינם ולא ביזהו לחינם וכו'.

וידוע מאמר החכם פרי המהירות חרטה (הובא רבות, גם בירבינו יונה' משלי כא ה), ויזהר שלא למהר להחליט בפזיזות על פלוני כך וכך... כי החרטה אחרי כן קשה היא מנשא.

יט. שמעתי מבעל המעשה הרב הגאון החסיד הישיש ר' יהושע ווייס מתושבי בני ברק ז"ל שזכה לאריכות ימים מופלגת בלעיה"ר ונלב"ע בהיותו כבן מאה, משנשאל 'במה הארכת ימים' סיפר מה שאירע עמו לפני כצ"א שנה (כשהיה בן י"א שנים), הלה נתייתם מאמו בעודו בעריסתו, ואביו נישא בשנית, פעם נתדפק עני על דלת הבית - בעת שאמו (חורגתו) עסקה במליחת שני עופות, נכנסה האם לתוככי הבית לחפש אחר איזה 'פרוטה לעני', בתוך כך ראה העני את ה'עופות' לנגד עיניו, חמדם, נטל אחד מהם ונמלט על נפשו, כשבני המשפחה רודפים אחריו ואינם משיגים אותו.

כעבור שבוע ימים בא אביה לבקר בביתם, ובאותה שעה שוב בא העני - גנב זה בביתם, משראתהו האם קראה לאביה שבא והכהו שני סטירות על לחיו כראוי לגנב כמותו - באמרו, וכי אינך מתבייש לשוב הנה לבקש מנדבת ידינו. ויברח העני כל עוד נפשו באפו... ה'ילד' שראה כל זאת וחשש מ'קפידתו' של הגנב, החל מרדף אחריו בכדי לבקש מאתו מחילה סליחה וכפרה על אשר עוללו לו, משראה הגנב כי הילד רודף אחריו חשב כי הלה רוצה להשלים את עבודת ההכאה, לכן הגביר את מרוצתו, זעק אליו הילד, עמוד נא, מבטיחך אני שלא אזיק לך מאומה, נעתר הגנב ועמד ממרוצתו, ניגש אליו הילד ונתן לו מלא חפניים מטבעות זהב (שנתן לו אז אבי האם) וביקש מעמו שיענה ויאמר שאין לו כל קפידה עליהם, עשה העני כרצונו, ואף הוסיף לברכו ב'אריכות ימים'. ומכאן סוד אריכות ימיו בצלילות הדעת כמאה שנות חיים טובים.

עוד סיפר החסיד הישיש, כי מוצאו מעיר סאטמאר (בחבל אונגריין), ובהגיעו לפרקו נשא את ב"ב שמוצאה מעיר טעמעשוואר (שבחבל רומניי), בעת גמר השידוך נקבע ביניהם כי בני הזוג ידורו כמחצית השנה בטעמעשוואר מקום מגורי הכלה, ולאחמ"כ יעקרו ל'סאטמאר' (מקום שהיה נחשב כיותר בטוח מפגעי המלחמה - שכן לא במהרה פלשו האויבים לתוככי אונגריין), בהגיע העת סירבה האשה לעקור מדירתה, לאחר דין ודברים פנו השניים אל הרה"ק ה'דמשק אליעזר' זי"ע שהיה אז מרבני העיר, האברך טען שהיא הבטיחה וקיבלה על עצמה לעקור דירתם בגמר מחצית השנה מנישואיהם, לעומתו טענה האשה ש'בית יחידה' היא להוריה ועתה רואה שאי אפשר לה לעזבם לבדם... נענה הרבי ואמר אף אם נאמר שהאשה הבטיחה לעקור דירתה, מכל מקום יש לה 'פתח חרטה' בראותה שאי אפשר לעזוב את ההורים לבדם, על כן יותר לה הבעל ויישאר בטעמעשוואר.

באר הפרשה - פינחס

יג

וע"י מדרת הסבלנות משיג האדם רצונו יותר ויותר מעל ידי כל תקיפות שבעולם עב"ל.²
ובבלל אמרו, שהחכם מבין שלא טוב לו לאדם לכעוס, ועדיף לו לתפוס במידת הסבלנות³, שהרי
'לאחר מעשה' כשיעבור זעמו יתחרט עשרת מונים על המעשים שעשה מתוך כעסו, וד"ל⁴. וכן כתב ב'ספר חרדים' (פס"ו י) 'מי שאבד לו פרח, היתכן שבעיצבונו וכעסו ישבור כלי ששווה אלף פרחים... לכן סבול בשמחה כהלל כל הבא עליך... עב"ל.

כל זה היה בשנת 'ת"ש' – בפרוץ ה'מלחמה', ומאז עברו כחמשה שנים שבהם לא נודע לאברך מה עלה בגורל משפחתו, עד שנודע לו של"ע איש מבני משפחתו לא נותר בחיים זולתי הוא עצמו, כי בטעמעשוואר ניצלו מהמלחמה בקל יותר מבסאטמאר... וכל זה בזכות הוויתור.

כ. כלימוד למעשה היה אומר הגאון רבי אברהם גניחובסקי ז"ל (אגן הסהר) שאפילו אם נזדמן לו לאדם פעם אחת בחייו לדבר עם השר הגדול בענין החשוב לו ביותר מכל עניניו, ולשם כך קנה בגדים חשובים (רעקיל) ביותר והנה ברגע האחרון בא פלוני ושפך עליו כוס קאווע (קפה) ובכך איבד הלה אותה ההזדמנות... ג"כ לא יקפיד בידעו כי הכל מה'.
כא. כבר היה מעשה, בעת שאמר הגאון רבי חיים שמואלביץ זצ"ל ראש ישיבת מיר שיעור בעומק העיון, ובעיצומו של ריתחא דאורייתא נענה איזה 'חכם' ושאל את ראש הישיבה - מדוע ברא הקב"ה את האדם כשהאוזניים והאף בולטים מפניו כלפי חוץ, ואילו העיניים והפה חלקים עם פניו, השיב לו רבי חיים בפקחותו, תוך כדי דיבור, שעשה כן הקב"ה בכדי שיהא מקום להניח עליו את המשקפיים (ברילעץ), אבל אם האף והאוזניים היו אף הם לפניו מצורת הפנים אזי לא היה לאדם על מה להניחם, ומיד חזר לרתיחת התורה במקום שעמד בו. ויש להתבונן הרבה בגודל סבלנותו של הגר"ח שלא זו בלבד שלא חרה אפו בו על שמפריע ומבלבל באמצע השיעור בשאלה מוזרה כזו, כאותו אחד ששאל את הלל הזקן... אלא אף ענה והסביר לו 'כסיל כאוותו'.

באמת אמרו, כי בזה ניכר האדם כמה 'אדם' הוא, ואפרש שיחתי, הנה ידוע דבר המעשה שהיה להגאון ר' יונתן אייבשיץ זי"ע וויכוח עם ה'כומר' האם אפשר לאלף וללמד 'בעל חי' להתנהג כאדם, דעת הכמרים הייתה שיש אפשרות ללמדם, ורבי יונתן התנגד לדעה זו, לאור וויכוח זה נקבע זמן ועת שבו יוכיחו הכמרים צדקת דרכם, באחד הימים שלפני אותו זמן הזמין הקב"ה שייכנס עכבר לתוכי 'קופסת הטאבק' של רבי יונתן תוך כדי עסקו בלימוד התורה, מבלי שרבי יונתן ישים לבו לכך. והנה בהגיע הזמן והעת הגיע רבי יונתן ולהבדיל עוד גוים רבים לסעודה שנערכה כיד המלך, ה'מחלקים' באותה סעודה היו 'קעצאלך' (חתולים) שלימדו אותם ביגיעה רבה להלך על שניים כבני אדם, גם לימדום להחזיק בידיהם (רגליהם הקדמיות) מגשים מלאים במאכל ומשקה, וכך הילכו החתולים וחילקו את המאכלים למסובים מתוך דרך ארץ באופן מעורר פליאה... באמצע הסעודה פתח רבי יונתן את קופסת הטבק להריח בה, והנה 'יצא העכבר' מבית האסורים והחל רץ ברחבי ההיכל, כראות החתולים ה'מלומדים' את העכבר שנוא נפשם, שכחו בין רגע את כל מה שלימדו אותם ביגיעה עצומה, עזבו הכל – הפילו מעל ידיהם את המגשים, הכלים נשברו המאכלים נמאסו... והחלו רצים בטירוף אחר העכבר הקטן, ובזה הוכיח הקב"ה את צדקת דבריו של רבי יונתן.

ולדין ייאמר, כי הנה אמרו חז"ל (עירובין סה:) 'אדם ניכר בכוסו בכיסו ובכעסו', ובפשטות הכוונה שבג' הדברים הללו יוכר האדם עד כמה זכה וזיכך עצמו ותיקן מידותיו להתעלות מעל טבע בני אדם המושך אותו לכעוס ולזעום כשמכעיסים אותו, כיו"ב בכיסו ובכוסו יוכר האדם עד כמה עבד על מידותיו. אולם 'בדרך אחרת' אפשר לבאר, אדם ניכר – במה יוכר אם הוא אדם או בעל חי (קעצעלע), כשג' דברים הללו 'כוסו כיסו וכעסו' מתחילים לרקד ולרוץ ברחבי לבו, כאותו העכבר ש'השתחרר' והחל לרוץ ברחבי היכל הסעודה. בזאת תבחנו - אם ישכח מכל מה שלימדוהו, יעזוב את הכל ויתחיל לרדוף אחרי העכבר – כלומר, יתן למידותיו להשתולל הרי הוא כאותו קעצעלע (חתול) ששכח מהכל כשנגעו בו ב'נקודתו'... ואם לאו הרי זה אכן אדם ולא 'בעל חי'.

כב. העולם מספרים בדרך הלצה, שפעם הילכו אב ובנו ברחובה של עיר, והנה רואה אחד מעוברי אורח שהנהגות הבן איננה כשורה והאב גוער בו בקול גדול 'יעקב תי'גע, יעקב תי'גע'. אך משהתקרב אליהם הבחין שאין זה 'בן' אלא 'בת', וגברה פליאתו מדוע קורא לה האב בשם 'יעקב' שאינו שם של בת, נענה האב והשיב בחכמה לא שמה יעקב אלא שמי הוא, וגערתי הייתה על עצמי. כי כשארגיע את עצמי ואשלוט בעצמי לחנכה מתוך יישוב הדעת מבלי להתפרץ בכעס על התנהגותה שאינה כהוגן, יהיו דברי נשמעים, ותקבל מוסר אביה.

כולנו יודעי שמך ולומדי תורתך - חשיבותם ומעלתם של לומדי תורה

בפרשתן (כו כג) 'בני יששכר... לפוה משפחת הפוני', ה'אור החיים' הק' מכאר את כל הפסוק בענין מעלתם של 'לומדי ועוסקי תורה', וכתוך דבריו כתב וז"ל. ואומרו משפחת הפוני פירוש שצריך לפנותו ממותרות המורגשות, גם מהשחוק ומדברים בטלים - כי הם מונעים קיום התורה באדם. ומצאתי לחסידי ישראל שכתבו (אלשיך תצוה כח לא) כי פה של לומדי תורה דינו ככלי שרת אשר ישרתו בם בקודש, כי 'אין קדושה בקדושת התורה', ולזה אסור לדבר בו אפילו דברי חול הגם שאין בהם דברים האסורים, והוא מה שרמזו במאמר לפוה שהוא פה העמל בתורה שבו שוכן חצי שמו יתברך (שפ'פוה' יש אותיות ו"ה חצי משם הוי"ה ב"ה), משפחת הפוני - פירוש צריך לפנות מפיו כל חוץ מהגות בתורה... (עיי"ש עור) ב.

נעשה לתמימי דרך בעניין טוב - בלא עמל. וכמו בכבוד שכל הכורה ממנו רודף אחריו, כן הוא בכל התאוות' (כלומר קצבת ה'הנאה' שהוא נמנע ובורח ממנה תרדוף אחריות שינו), עכ"ל.

מבאן יענה כל איש ליצרו הבא לסמא את עיניו ולומר, היאך אשמור את חוקי ה' ואנצור את בריתו, וכי נגזר עלי שלא ליהנות מן העולם הזה, עליו לדעת שכל זה הבל ורעות רוח. אדרבה, הירא את אלוקיו ומתגבר על יצרו הוא יזכה לנעימות ועריבות ומתיקות, לתענוג שאין כל בריה יכולה לשער, לא רק בעולם שכולו טוב אלא אף בעולם הזה.

ובפרט ירבה שכו על 'שמירת עיניים' כמו שכתב ה'רוקח' (סוף הפטרת יתרו) שישעיה הנביא אמר לאחו - שהיה רשע, שאם יקפיד לשמור את עיניו מראות ברע, מוכמח הוא שינצח במלחמות יי.

כה. וז"ל הרמב"ם (הל' תשובה ד ד) 'והוא אינו יודע שראיית העינים עוון גדול שהיא גורמת לגופן של עריות שנאמר (במדבר טו לט) ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם' עכ"ל ק.

הרה"ק מקאברין זי"ע אמר על הפסוק (צפניה ג כ) 'בשובי את שבותיכם לעיניכם אמר ה'', בשובי את שבותיכם - בגשת היהודי אל עבודת התשובה, בראשונה יקח את עצמו לעיניכם - לשמירת העיניים, ומשם יעלה את כל המדרגות (אמרות משה ערך קדושה וטהרה). וכל עבודה קטנה כל שמירת עיניים קטן כוחו רב מאד, כפי שרמזו במקרא (שה"ש ד ט) לבבתיני באחד מעיניך' שהשי"ת אוהב בליבו אפילו בשמירת עיניים אחת.

הרה"ק המגיד מזלאטשוב זי"ע אמר שבכל גופו של אדם אין שום אבר שיוזק אם נכנס לשם מעט עפר, חוץ מבעיניים שבאם נכנס לשם עפר אזי הדבר מביאו לכלל סכנה, כי עיניו של אדם המה איבר נעלה ובה משכן השכינה, לכן אפילו מעט מן העפר מזיקו, אך במיתתו שוב ממלאים לו עפר בעיניו כי השכינה כבר נסתלקה משם.

איתא ב'תפארת שלמה' (פר' האזינו) על הפסוק 'יצרנהו כאישון עינו', שהקב"ה נוצר ומשמר את האדם כאישון עינו - כפי מה שהאדם משמר את עיניו. ובזה מבוארים דברי חז"ל 'שמור לי ואשמור לך שומר שכר' (ב"מ פ:) שהשי"ת אומר ליהודי, בני יקירי 'שמור לי', שמור את עיניך כפי ציוויי, 'אני אשמור לך', אני אשמרך מכל צרה וצער, ולבר מזאת הינך עוד שומר שכר, שבבואך לעולם הבא שכרך שמור לך.

איתא ב'אבן עזרא' על הפסוק (תהלים קיט לז) 'העבר עיני מראות שווא בדרכך חייני', שלכן כתב הפסוק אחר 'העבר עיני - בדרכך חייני' כי חיי האדם יאריכו אם לא ילך אחר עיניו.

וכן כתב בספר 'חסידיים' (תצוה) ועוד זכות ושכר גדול יש לו (לשומר עיניו)... כל דבר צער שהאדם סובל באותו ענין עושים טובה לזרעו שנא' (ישעיה נג י) 'יראה זרע יאריך ימים וכתוב (משלי כ ז) אשרי בניו אחריו.

הגה"ק 'החתם סופר' זי"ע היה אומר בשם רבו הגה"ק רבי נתן אדלער זי"ע דהנה איתא בגמרא (ע"ז כ:) שמלאך המוות הממונה ליטול את נשמתו של האדם בבוא יומו, נראה אז בדמות מלאך מלא עיניים, ופי', שכל צער המיתה בא לו לאדם ממה שלא שמר עיניו, ולכן השומר את עיניו בשמירה יתירה אינו מרגיש צער המיתה כלל, כי אין לאותו מלאך שליטה לצערו (וכן כתב החיד"א בענין קדומים פר' בראשית).

כו. מה רב טובך הצפון לעוסקי תורה, שכביכול הקב"ה בכבודו ובעצמו משלם שכרו - לא ע"י שליח, ובזה גדול השכר פי כמה, דוגמת מלך בוד' שכשהוא משלם שכר ישלם כפי 'השגותיו' של מלך לא כהשגת עבדיו, וז"ל ה'רבינו יונה' (אבות ד ר:) 'זאם עמלת בתורה יש לו שכר הרבה ליתן לך' - הקב"ה בעצמו ובכבודו נותן שכר לעוסקי תורתו - לא על ידי מלאך ולא על ידי שליח, ובזה הוא מבטיח לכל באי עולם, כי הפורענות (על העוונות) מביא (הקב"ה) ע"י שלוחיו, להקל הדבר, כי לא

רשות ליכנס לפנים לבית 'קודש הקדשים' רק ביום הכיפורים, מחמת ששם הייתה עיקר השראת השכינה, אם כן, עתה שהוא בתוך ד' אמות של הלכה שאמרו חז"ל (ברכות ח.) ששם השכינה שורה, בוודאי ילמוד ביראה ולא יסיח דעתו לדברים בטלים, עכ"ל.¹⁰

יזכנו נורא עלילה שנוכה לעבדו בלבב שלם מתוך שמחה ודיצה¹¹, ויחיש לגאלנו משבי הגלות המר, ובמהרה דידן יבוא גואל וישרה את שכינת עוזו בתוכנו, ומתוך בריות גופא ונהורא מעליא נקבל פני גואל צדק בב"א.

וביותר יש לו להיזהר בכך בעת עסקו בתורה ממש, שהרי אמרו חז"ל (תנכ"א רכא יח ב) שבשעה שהאדם עוסק בתורה הקב"ה יושב ושונה כנגדו, ואכן, מהאי טעמא החמירו כל כך ב'מפסיק ממשנתו' (אבות ג ז) משום שבפנותו לשוח שיחת חולין הרי הוא כביכול מפנה ראשו לשכינה, ואין לך מרידה במלכות גדולה מזו (ראשית חכמה שער הקדושה סוף פי"ד, מהר"ל באבות שם).

הוסיף על זה ב'רוח חיים' (לר"ח מוואלזין אבות ו ו) שיש ללמוד באימה וביראה, כי איך לא יאחזנו חיל ורעדה בהעלותו על לבו שאפילו הכהן הגדול לא היה לו

כצורנו צורם. אך שלום רב לאוהבי תורתו ושכר טוב ליראיו - על ידו משלם להם ולא על ידי אחרים, כדי להרבות בשכר. משל למלך שעשה לו אומן כלי נאה, צוה ואמר המלך לעבדיו שיקחו מאוצרו מעות ולפורעו בענין יפה, והלא פחות יתנו לו משאם המלך בעצמו היה פורעו, כי אין רחב לבם כלב המלך ברוב עשרו וכבודו ואין טבעם בנדיבות כטבעו, הגם כי ממון המלך יתנו (מ"מ) תהיה מתנתם מועטת ממתנת המלך, כך הקב"ה ית' במדת הטובה על ידו רוצה ליתן להגדיל השכר ולהאדיר. כז. איתא בספר חסידים (קמז) שהקב"ה אומר על המפסיקים ממשנתם 'ועושיין בי מה שאין עושיין אפילו בשיחת חולין, אדם העוסק בשיחת חולין אינו מפסיק מדבר לדבר אחר, והם מפסיקים דברי לעסוק בדברים בטלים'.

הגה"צ רבי צבי מיכל שפירא צוק"ל (אשר הגאון הגדול רבי יוסף חיים זאנענפעלד זי"ע העיד עליו שהוא גאוותה של עיר הקודש ירושלים), סיפר עובדא נוראה, שני סוחרים שותפים היו במדינת טורקיה, שהיו עוסקים במסחרם בכל יום מתחילת היום עד חצות, ולאחר מכן היו לומדים בחברותא משך ג' שעות רצופות, ובשעות אלו לא הפסיקו מתלמודם אפילו לרגע אחד, ביום מן הימים עשו ביניהם תקיעת כף שמי מהם שיעלה ראשון השמימה יבוא אל חבריו בחזיון לילה ויספר לו מה עלה בדינו. אתא ההוא יומא ואחד מהם נתעלה לשמי רום, כעבור כמה ימים קיים את הבטחתו והתגלה לרעהו בחלומו, ואמר לו שעומק הדין רב עד מאד ומי יצדק לפניו בדין, וכך סיפר, מיד בהגיעי לפני בית דין של מעלה הביאו לשם את אבותי ואבות אבותי, וכולם הביטו בכל פרטי הדין, בתחילת הדין נכנסו ובאו להם המון רב של מלאכים קדושים שנבראו על ידי המצוות ומעשים טובים שעשיתי בהאי עלמא, ולאחריהם נקבצו ובאו מלאכי חבלה מאוימים ונוראים שנבראו על ידי העוונות, וכך ישבו בית דין של מעלה ודנו על כל פרט ופרט שעשיתי כל ימי חיי, לפתע ראיתי האריך חומה גדולה ואטומה (בלשונכם בהאי עלמא - חומת בטון) ניצקת ביני לבין כל מלאכי החבלה והעוונות, וכולם החל לצעוק לי 'גן עדן' 'גן עדן'. שאלתי את דייני בית הדין, וכי לזה עלמא דקשוט יקרא, האם זהו אמיתה של דין להתעלם מכל המלאכי חבלה ולפסוק את הדין לטובה, ענו לי חומה זאת נבנתה על ידי לימוד התורה שלמדת כל יום ג' שעות ברציפות. וקודם שחזר למרום אמר, דע לך, שלא במהרה ניתנה רשות לרדת להאי עלמא אפילו בחלום, אלא ששלחוני בכדי להודיע כאן בעולם עד כמה גדול כוחה של רציפות הלימוד, ועתה הגע עצמך, מה היה קורה באם היינו מפסיקין את הלימוד זעיר שם זעיר שם, הרי לא היתה חומה זו אטומה מכל צדדיה ומלאכי החבלה היו יכולים להיכנס אף דרך נקב צר ביותר ולחייבני בדיני.

כח. כי אף שיש לנהוג אבלות בימים אלו - אבל עצבות מאן דכר שמייה. וכבר אמרו דלכן קורין פרשת פנחס בימי בין המצרים, כי שם נאמר ציווי הקרבנות, ובא לומר לנו שנלמד את ענין הקרבנות - כי בקרוב נשוב להקריבם בביהמ"ק שיבנה במהרה בימינו.

כיוצא בזה איתא מהרה"ק ה'בני יששכר' זי"ע (מאמרי תמוז ואב ב ב) שטעם קריאת המועדים באלו הימים, בכדי שנתנחם בזה שעתידים הימים הללו ליהפך לששון ולשמחה.

ומתאמרי משמיה דאחד מאדמור"י בית רוז'ין, שהנה מצינו בפרשת המועדים (בפרשת פנחס) שבין כל המועדים יש אות ס' המורה על פרשה סתומה, לבר מבין שבועות לראש השנה ששם יש פ' המורה על פתוחה, והיינו כי כל המועדים קבועים ועומדים, ולא יכנס ביניהם עוד יו"ט, לבר בין חג העצרת וראש השנה ששם נשאר מקום פתוח להכניס את המועדים - שייחפכו ימי בין המצרים לששון ולשמחה כ'ימים טובים' לישראל.